

Marko Tomaš
Agatina pisma

Geto

Tu je še vedno prezrta stran reke.
Tu sem odrasla.
Vzgojila sta me babica in dedek.
Vse otroštvo sem poslušala grozne zgodbe.
To me je naučilo spoštovati.
Te zgodbe in groza, ki sem jo čutila, ko
sem hodila
po ulici.
Tu in tam sem slišala daljne odmeve
neuspešne obupne bitke,
začutila vonj,
ki ga puščajo za sabo metalci ognja.
Šele vonj vzhajajočega testa
v babičini kuhinji
me je vrnil v resničnost,
ki je postajala vsakič bolj rumena,
kot srednjeevropsko nebo.
Resnično grozni so pravzaprav
mladi izraelski romarji.
Pijani in razbrzdani na kraju tolikšne
žalosti.
Žalosti, ki se je sama ne morem rešiti že
vse življenje.
Moje prijateljice, stevardese, vse po vrsti
trdijo,

Foto: Milena Gočevski

Marko Tomaš (1978, Ljubljana). Objavil je tri skupinske in sedem samostojnih pesniških zbirk – *S rukama pod glavom*, *Mama, ja sam uspješan*, *Život je šala*, *Marko Tomaš i druge pjesme*, *Zbogom, fašisti*, *Bulevar narodne revolucije*, *Crni molitvenik* –, izbore kratke proze in poezije ter biografijo Ivica Osima. Piše tudi dnevniške zapise, eseje ter politične in športne komentarje, vodil je kulturno splitsko knjigarno Utopia. Živel je v Kljajićevu, Sarajevu, Zagrebu in Splitu, trenutno živi in dela v Mostarju. Prejel je nagrado Super Cyber Story za kratko zgodbo (2004), nagrado World Music Centra iz Mostarja za najboljšega mladega književnika (2014) ter nagrado Farah Tahirbegović za angažma v kulturi Bosne in Hercegovine (2015). Njegove pesmi so prevedene v italijanščino, poljščino, nemščino in angleščino. Leta 2015 je bil gost simpozija Foruma Tomizza in festivala Sanje v Medani. Pesemski cikel *Agatina pisma* je objavljen v knjigi *Varanje smrti: izabrane pesme* (Beograd: LOM, 2014).

da je najslabša proga, na kateri lahko delaš,
tista iz Tel Aviva v Varšavo.

Ni slišati kadiša, samo riganje in pijanske
kletvice.

O, vedno me je bilo strah
izraelske mladine v Zamenhofovi ulici.

Kadar koli so odšli

in pustili za seboj alkoholni smrad,

kupe papirčkov in cigaretnih ogorkov,

sem spet, kot v otroštvu,

zaslišala daljne odmeve

neuspešne obupne bitke.

Oči Agatinega dedka

Poglej, to je slika mojega dedka,
ko je prišel iz taborišča.
Odpeljan je bil med prvimi.
Po sedmih dneh
je postal tako suh,
da si lahko slišal vodo,
kako teče
po njegovem grlu
vse do želodca
in ustvarja zvok kapljic,
ki padajo z jamskega stropa
z odmevom v lužo.
Ob dedku se mi je pravzaprav
včasih zdelo,
kot da imam ob sebi
tudi odmev, odmev človeka,
čigar usoda je davno izpolnjena
in samo po čudnem spletu okoliščin
še vedno prebiva med živimi.
Ne vem, čemu nosim to fotografijo.
Dedek je umrl zjutraj,
prebudil se je, da bi umrl buden.
Odprl je oči in zapustil življenje.
Jaz sem ga našla.
Babica je bila na tržnici.
Mrtev je imel
popolnoma isti pogled
kot na tej sliki.

Agatino prvo prešustvo

Moža sem prvič prevarala v snu.
Nekogaršnji dolgi prsti so zategovali mojo kožo.
Zjutraj sem skoraj pobegnila iz postelje,
sram me je bilo, čeprav sem vedela,
da mi ni treba nikomur nič povedati.
Nisem poznala človeka,
s katerim sem prešustvovala.
V sanjah ni imel obraza,
samo dolge, mehke prste
in telo kakor medved,
telo, ki me je drobilo v užitek.
Tega dne sem po ulicah hodila zamaknjena,
veter mi je privijal obleko k stegnom,
plašč je lebdel kot senca za mojimi koraki,
pogledovala sem roke nepoznanih moških,
res neumno.
Pogled se mi je meglil, kot da gledam skozi paro,
ki se dviga iz skodelice vrelega čaja.
Moj neznani ljubimec.
Ves dan sem ga iskala.
Predstavljalj si ta filmski kliše
in mene, naslonjeno na klavir v ulici Piotrkowski,
ki kot kakšna trapa
pogledujem bronaste prste Arthurja Rubinsteina.

Agata pije

Če ne bi pila,
zdaj najverjetneje ne bi govorila s teboj,
odšla bi v hotel in brala do jutra.
Pijača mi pomaga prenašati ljudi.
Ne gre brez nje,
občutim nekakšen strah,
nekaj me blokira.
Če ne bi pila, smešno,
ne bi hodila na zabave.
Ne morem plesati trezna,
ne morem postati razuzdana.
Kdo ve, kdaj bi izgubila nedolžnost,
če ne bi bilo pijače.
To je, na žalost, res.
Želela sem seksati,
ampak nisem imela poguma.
Kratko in malo, trezna se ne počutim seksi.
Ne vem, kako sprostiti telo,
ne vem, kako se smejati šalam,
naj bodo slabe ali dobre.
Zdaj bi, na primer,
brez problema lahko zaplesala na šanku
ali ulovila onega blond tipa za jajca.
Vidiš, to me trenutno vznemirja.
Trezna sem zelo obzirna,
sem skladišče srednjeevropske hinavščine,
hvala, prosim, izvolite, kako ste, dober dan.
Štekaš, vsa lažna ljubeznivost, prijaznost in ustrežanje,
kot bi me v tridesetih letih vzgojila
moja babica in dedek, ta dobra, pokojna človeka.
Ko sem odkrila pijačo,
sem začutila, da sem odkrila,
kako se lahko soočim s svetom.
Težava je le, da se moraš vsakič prebuditi
in nadaljevati po starem.
Delo in drugi prdci, projekti, ideje,
poslovni brunch,

kot da je smiselno zapravljati čas za prihodnost.
Vsi se tako ali tako komaj držimo skupaj.
Pravzaprav največ energije zapravimo
za ohranjanje svoje funkcionalnosti.
Poznaš rek, da se v vsakem začetku
skriva zametek konca.
Kako vem – govorim neumnosti,
vendar menim, da ves čas
nekaj odlašamo.
Ko se mi zahoče seksati,
moram končati poročilo.
Ko bi ležala na soncu in lenarila,
moram na sestanek.
Vedno je nekaj neodložljivo,
razen tistega, kar si resnično želiš, štekaš?

Trg svobode

Všeč mi je, ko zaprem dežnik
ravno v največjem naliveu,
se ustavim, zatisnem oči, pustim lase,
da se zlepijo na obraz.
Nebo, ki prinaša dež, je rumeno.
Ljudje hitijo po lužah s sklonjenimi pogledi,
njihovo življenje je nekje drugje.
Tam, kamor gredo, jih nekdo čaka, nekje,
tam, kamor gredo, v kdo ve kateri ulici,
za nekimi vrati, v nekem stanovanju,
med zidovi, pobeljenimi lani poleti.
Junak je odlit v bronu,
Che Guevara osemnajstega stoletja,
vsa preteklost te države, tega mesta, ljudi,
postavljena nad njihove glave,
tja, kamor redko obračajo pogled.
Moja svoboda, da zaprem dežnik,
ne bo nikoli nikogar motila.
Moja izbira je, da delim usodo,
kakršna koli že je,
s komer koli želim,
v še takšnem naliveu.
Za koga se je boril Kościuszko,
da ga tako nezavarovanega zamaka
na Trgu svobode?

Tišina

Kadar koli grem k reki,
se spomnim na Virginio Wolf
in kako je počasi stopila v vodo
kot v predsobo hrepenenja.
Všeč mi je teorija, da
nobena reka nima izliva
in da so vse reke
pravzaprav ena, ista reka
in da so eno z morjem.
Kopno je prostor
skritih rek in morja.
Plavamo
nad hodniki, polnimi vode.
Všeč sta mi zvok, ki ga ustvari kamen,
ko se dotakne vode,
in majhna reža, ki se
samo za trenutek
ustvari na njeni površini
in mi omogoča, da pokukam
v starodavno skrivnost tišine,
ki jo kakor kiparjevi prsti
oblikuje vsa ta nepretrgana voda.

Agatino pismo

Ne veš, da v mojem mestu dežuje,
da drobno pikajo kapljice v kožo samote,
ki jo ponoči vzdajam tako, da jo hranim z glasbo
in popolno odsotnostjo kakršne koli misli.
Ne veš, da zapuščeni pločniki zvenijo mokro,
svetloba igra in pade, nikogar ni, ki bi jo dvignil,
pročelja, okna, za njimi lutkarski spektakel,
moški in ženske igrajo ljubezen ali pa se umikajo,
vendar nihče nikamor ne odide in nič se ne razreši.
Vlak gre mimo in vsa zgradba se zatrese,
pa ni nič končnega, strop se ni zrušil,
nismo zdrobljeni, življenje gre naprej, samota,
ni olajšanja in dež nadaljuje mučiteljsko poslanstvo.
Lodž je žalosten v deževni noči, ljubezen mizerna,
s takšnimi ljubimci, samo daljava
ima pravico do hrepenenja. Moj mož spi
pod časopisom, jutranja izdaja, zastarele novice,
nič ga ne more podžgati, niti Rahmaninov,
klavirski koncert št. 2, niti če predenj
stopim gola in pihnem cigaretni dim
naravnost v njegov obraz.

Mati

Tri otroke sem ubila
in še dva sta se mi v trebuhu
spremenila v rano.
Pod plaščem mojega brata
je začelo utripati srce
nekega drugega moškega.
Tja zakopljem prste,
kadar mi je hladno.
Mehko in toplo je pod rebri.
Sem mati petih,
bolj žalostna sem od lastnih otrok,
ki jih nisem nikoli pobožala.
Moški, ki sem ga rodila,
pa z vlažno brisačo
umiva moja stegna
in najine krvave
otroke.
Šesti otrok je edini,
ki je bolj žalosten od matere.
Nocoj sva skupaj jokala.
Vsi moramo živeti
v sobah,
v katerih je nekdo umrl.

Agata pred zidom

Štiri leta
nisem stopila na to ulico.
Kaj je razmišljal
v trenutku, ko se je zavedel,
da bo motorno kolo, na katerem se vozi,
trčilo v zid,
priletelo naravnost
v zevajoča usta smrti?
1461. jutro
sem preživela pred tem zidom,
zbudila sem se pred strelskim vodom,
kakor hitro se je luna odtrgala z neba.
Pred svitom
je bil Lodž tih kakor mrtvašnica.
Skozi to tišino solze
bučijo kot reka
pod mostovi
v tvojem oddaljenem mestu.

Nikoli nisem marala
klicev pozno ponoči.

O vojni tam

Starejša sem
od svojega starejšega brata.
Nekdo, ki ga ne poznam,
mu pušča cvetje
in skrčen nad tipkovnico
piše knjigo.
Vem, da je ljubil morje
in na skrivaj hrepenel.
Vojskoval se je
pod rebri.
To je vse,
kar vem o njem.
Toliko tudi zmoremo vedeti
drug o drugem.
Nedoumljivo.
Tujci v istem kupeju.
Vsak s svojim upanjem
v prekržanih prstih.
Neizgovorjeno.
Varšava, v kateri sem se rodila, je daleč.
Ti, tvoja reka in tvoj pes ste daleč.
Tvoja vojna je daleč
in je ne poznam.
Ulica Piotrkowska gori
in zidovi padajo na mimoidoče.
Zakaj si mi pripovedoval vse to?
Kadar koli zaspim,
se najdem v nočnih morah.
Ljubezen je resen zločin.
Ti to najboljše veš.

Agatino sporočilo

Obupala sem nad še enim dnem.
Zbudila sem se z odprto knjigo na prsih
in ob steklenem zvoku dežja, ki je udarjal ob šipo,
z nečistimi sanjami, ki me bodo mučile ves dan.
Zaprla sem knjigo in vstala iz postelje,
moje oči so bile nejasne, ustnice zlepljene, lasje skuštrani.
Samo zjutraj sem podobna tisti deklici,
katere roke vrtijo punčke v babičini kuhinji.
Vodo sem pila kar iz pipe v kopalnici,
dvignila pogled k ogledalu, odpirala in zapirala usta,
stiskala in širila veke, vzela zobno ščetko,
jo dala v usta in potem spustila hlačke in sedla na školjko.

Danes si želim le izginiti,
kot bi me nikoli ne bilo,
da ne ostanem niti kot spomin drugih.
Motam se po kuhinji,
v glavi natančno premišljujem o sinočnih sanjah.
Zunaj je Lodž, poplavljen od dežja,
v moji dnevni sobi sovražne sanje,
jaz pa nočem nič od tega.

Prevedla Petra Koršič